

ION MIHAI FELEA

anul I, Facultatea de Filosofie,
Universitatea de Nord, Baia Mare

Capcanele identității

sau

Cum nu se cercetează identitatea națională

Cândva, am intenționat să fac o disecție – să scot afară măruntaiele identității naționale și să afirm: „Uitați-vă, așa funcționează!”. Îmi propusesem, într-o cercetare, să scot la iveală interese, pasiuni, fixații, iluzii, ascunse toate sub preținse identificări naționale. Speram că voi putea oferi o explicație care să-i lumineze pe toți și să-i elibereze din ghearele identității naționale, și apoi să învățăm să conviețuim cu identități parțiale și deschise. (*din confesiunile copertei din spate*)

Cine mă vede, cine mă crede,
Iulian Filip

Apărută la Cartier în 2011, cartea *Capcanele identității*, semnată de Tamara Cărauș, este povestea unui priplu de cercetare a identității naționale în Republica Moldova. După cum mărturisește autoarea, cartea nu este un studiu științific, ci mai curând o confesiune cathartică

și hartă de navigație pentru toți cei care vor fi interesați de problema identificării naționale și a naționalismului în cazul Republicii Moldova sau aiurea.

Studiul „naționalismelor” a fost o modă academică (termen utilizat de autoare) în ultimul deceniu al secolului trecut, interes generat de tulburările și problemele identitare din Europa de Est și din fosta Iugoslavie, fenomene antrenate de imperiul sovietic în destrămare. Uniunea Sovietică a lăsat drept moștenire comunității științifice o seamă de probleme pe care le ridicau statele apărute. Filosofiei politicii i-a revenit spinoasa problemă a identificării naționale.

În demersul Domniei Sale de a studia identitatea națională pe teritoriul Republicii Moldova, Tamara Cărauș pornește de la premisa că în Republica Moldova există o confuzie în materie de identitate și identificare națională. În continuare autoarea evidențiază patru tipuri de discurs identitar: discursul identitar românesc, european, moldovenesc și neosovietic.

Revendicările discursului identitar românesc au fost satisfăcute în perioada 1989-1995 și au culminat cu recunoașterea limbii române ca limbă oficială și proprie majorității etnice locuitoare pe teritoriul nou-constituitului stat Republica Moldova.

Începând cu 1995, se înregistrează un recul care se soldează, printre alte schimbări de natura simbolului, cu schimbarea imnului de stat. Acestea sunt elementele-cheie ale poziției asumate în cadrul discursului identitar moldovenesc.

Pornind de la aceste considerații, se încearcă, prin prisma teoriilor despre națiune, naționalism și naționalitate, identificarea mecanismelor care alcătuiesc identitatea națională și deconstruirea ei întru, citez, „eliberarea din ghearele identității naționale”.

Autoarea trece în revistă principalele teorii despre națiune: cea primordialistă (națiunea este un dat natural și a existat dintotdeauna) și cea modernistă (națiunea este un produs al unei inginerii sociale de dată modernă și a cărei apariție a fost articulată de clasele create de industrializare și favorizată de mijloacele de difuzare în masă a produselor culturale).

În continuare, ni se prezintă sumar câțiva dintre autorii marcanți ai naționalismului (Kedurie, Gellner și Andersson), adepți sau mai degrabă artizani ai viziunii moderniste asupra națiunii și scepticismul lor față de componenta romantică, ancestrală a națiunii. Naționalismul devine astfel o religie a contempo-

raneității, un mesianism necesar pentru construcția unei solidarități între oameni care nu se cunosc.

Cântec întornat, Nicolae Dabija

Ideea de națiune ca o comunitate etnică va fi reluată în capitolul despre perioada petrecută de către autoare la Universitatea din Oxford (acel Oxford), unde a studiat naționalismul în cadrul unor seminare de filosofie politică. Aici apare în scenă personajul utilitarist David Miller, care vede **națiunea ca pe un contract social între persoane care se identifică în același context cultural, cu recunoaștere reciprocă, circumscriere teritorială, trecut/istorie comună și caracter activ (națiunile sunt comunități care fac lucrurile împreună, iau decizii, ating performanțe)**. Identitatea națională este parte a identității personale, iar națiunea este instrumentul care oferă sens opțiunilor.

Dacă, într-o notă autoflagelantă, cartea denunță eșecul în ceea ce privește furnizarea explicației promise, ea reprezintă totuși un excelent mic ghid pentru înțelegerea dimensiunii filosofice a identității naționale, cu autori consacrați și cu o descriere succintă a ideilor acestora. O mică lucrare de popularizare, din seria celor care au avut atâta succes peste hotare în domenii mai hipnotizante, cum ar fi mecanica cuantică. Atâta doar că n-a scris nimeni vreo carte despre cum nu a găsit Bosonul Higgs.

Lecturile vizând subiectul au acoperit un spectru larg de viziuni și preocupări, adeseori antagonice sau aproape ideologice, analiza

mergând până la a include în sfera de interese și natura ideologiilor (trecerea în revistă a lui Freedren – ideologiile fac lumea inteligibilă și oferă teme pentru acțiune, constituind baza deciziei politice), iar preocuparea pentru diversitate (termen pe care nu-l utilizez peiorativ) a bazei metodologice derivă din încercarea identificării unei poziții perfect neutre și obiective. Cu toate acestea, criticile care acuzau cercetările de părtinire au curs rău și au dus, uneori, la imputări care se contraziceau reciproc.

Catedrală, Ion Puiu

Dacă argumentarea autoarei a fost întâmpinată anume astfel din cauză că nu s-a putut face înțelesă sau că poziția nu era perfect neutră este o întrebare care suscită interesul. Răspunsul pare să îl dea Freedren: *You should have a position*. Adică este imposibil să nu ai o poziție.

Studiul de caz al Republicii Moldova avea specificul său, care îl făcea greu de încadrat în schemele elaborate de autorii sus-menționați. Autoarea a avut mai degrabă tentativa de a da de capăt dilemei unui caz concret, decât de a concepe un model teoretic care să se aplice, inclusiv, cazului Republicii Moldova. Problemele au apărut odată cu acuzațiile de poziție părtinitoare sau eronată,

când cazul părea să fie, în egală măsură, prea personal și insuficient de tolerant la teoriile clasice.

„Afirmând (despre un cercetător al mecanismelor naționalităților) ceva pretins teoretic despre identitatea națională deja o reconfigurarează, o reafirmă și o perpetuează” este, cel mai probabil, cheia în care trebuie citită această carte. Rămânem cu senzația că identificarea națională este o opțiune. Această opțiune însă este modelată de context, un context determinat de cultură și comunitate. Iar națiunea este o comunitate, n-ați uitat? Cam seamănă cu un cerc vicios, nu-i așa?

Spuneam la început că existența unei crize identitare a constituit premisa studiului de caz inițiat. Această premisă nu a fost dovedită în cadrul cercetării, nici nu figurează printre concluziile (eșecului) acestei cărți. Confuzia era în primul rând una a autorului, pe care acesta a proiectat-o asupra întregii comunități. Îndclin să cred că ceea ce a trecut, sau mai trece încă drept criză, este nevoia ca și celălalt să adopte identitatea ta, pentru ca aceasta să capete, o dată și pentru totdeauna, validarea prin consens. Cartea Tamarei Cărăuș ne arată o serie de uși, dar ne spune că toți lăcătușii s-au pensionat.

Cazna spiritului cuantic, Lidia Ungureanu